

רחמנא אידכר לן קנאותיה דפנחס קנאה

פנחס

"וידבר ה' אל משה לאמור פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי... " בגמי אמרינן... בקשו מלאכי-השרת לדחפו כי אין אדם יכול לקנא ולנקום נקמת ה' לחבירו רק באם יהי הוא נקי במדה הזאת, ולזה העיד הש"י קנא בן קנאי כי הוא נקי וטהור במדה הזאת, התחילו השבטים מבזין אותו כי אמרו כי הי עושה זאת מחמת שנאתו לזמרי והשיב הש"י בקנאו את קנאתי בתוכם פי' שקנאתו הי' מחמת גודל אהבתו לישראל וזה מרמז תיבת **בתוכם** (מי השילוח)

"מסירות נפשו הייתה למען אחדות וקדושת ישראל, שהרגיש באחדות ישראל איך שהם ערבים זה לזה, והרגיש גודל קדושת ישראל... וזהו ויקם מתוך העדה דייקא, מתוך הרגשת אחדות וקדושת העדה, וזהו בקנאו את קנאתי בתוכם דייקא..." (תורת אבות סלוניס קי)

...דהכלל הוא, שאם רואה אדם חס ושלום בני אדם שעוברין עבירה וכועס תיכף עליהם ומקנא קנאת ה' צבאות אזי חס ושלום מעורר דינין על ישראל. אבל פנחס אף על פי שקנא קנאת ה' צבאות אף על פי כן לא היה מעורר עליהם דינין חס ושלום רק חסדים גדולים ומכפר על בני ישראל והוא היה המליץ על ישראל כדאיתא בגמרא, שבא וחבטן בקרקע ואמר לפניו רבונו של עולם על אלו יפלו כ"ד אלף מישראל. ומחמת זה נתן לו הקדוש ברוך הוא שני שכרים. ברית שלום, מחמת שקנא קנאת ה' צבאות. וברית כהונת עולם, מחמת שהיה בתוך בני ישראל ולא היה מופרד מהם והיה מעורר עליהם חסדים וכפר עליהם כמדת כהן הוא חסד ומכפר על בני ישראל.

וזהו הרמז בפסוק "פנחס בן אלעזר כו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי" ואף על פי כן היה "בתוכם" והיה מעורר עליהם חסדים. לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום, מחמת הקנאה. והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו וכפר על בני ישראל, כי אף על פי שקנא כיפר על בני ישראל והיה מעורר עליהם חסדים. ובה תבין דאלו ואלו דברי אלהים חיים דבאמת אליהו הוא פנחס... (ספר קדושת לוי - פרשת פנחס)

אותן ארבעים ושנים אלף שנהרגו בימי יפתח הגלעדי מפני מה נהרגו? לא הרג אותן אלא פנחס שהיה סיפק בידו למחות ולא מיחה... ולא פנחס בלבד אלא כל מי שסיפק בידו למחות ולא מוחה להחזיר את ישראל למוטב ואינו מחזיר כל הדמים הנשפכין בישראל אינם אלא על ידו

...ושמא תאמר אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו? לפי שהיה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם היה להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל יום אחד ללכיש יום אחד לבית אל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים וכן בכל מקומות ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ בשנה ובשנים ובשלש עד שיתישבו ישראל בארצם, כדי שיתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולמות כולן שברא מסוף העולם ועד סופו. והם לא עשו כן אלא כשנכנסו לארצם כל אחד ואחד מהם נכנס לכרמו וליינו ולשדהו ואומרים שלום עליך נפשי כדי שלא להרבות עליהן את הטורח... לפיכך בגבעת בנימין שלא היו עוסקין בתורה ובדרך ארץ, נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרגו בהם שבעים אלף. ומי הרג את כל אלה הוי אומר לא הרג אותן אלא הסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר (תנא דבי אליהו רבה פרק יא)

אליהו

"זכה פנחס שחומר וגופו, היה למלאך אליהו הנביא זכור לטוב" (תורת אבות סלוניס קי)

"ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי ישראל כי עזבו בריתך בני ישראל" (מלכים א' יט) . אמר לו הקדוש ברוך הוא: בריתי שמא בריתך ואת מזבחחותיך הרסו אמר לו מזבחחותי שמא מזבחחותיך ואת נביאיך הרגו בחרב אמר לו נביאי ואת מה איכפת לך אמר לו ואותר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה. תא חמי מה כתיב תמן? "ויבט והנה מראשותיו עוגות רצפים" מה הוא רצפים? אמר רבי שמואל בר נחמן? רוץ פה רצוף פיות בכל מי שאמר דילטוריא על בני... אין הקב"ה רוצה במי שאומר דילטוריא על ישראל (שיהש"ר א לח)

"אליהו אינו מתגלה בכל בחינותיו, רק כשיבוא משיח יתגלה בכל בחינותיו... "על מה אתענש אליהו קמי קב"ה? על דאמר דלטורא על בנו" (זוה"ק לך לך צג.) והקב"ה המריצו להיעשות הוא עצמו סניגור... פנחס לא למד קטרוגיא על ישראל בקנאותו... לא את הקנאות אני דורש ממך אלא את עשיית השלום ביני ובין בני ישראל" (אוהלי יעקב הוסיטאן שסב)

למה הטריח הקב"ה את אליהו מהלך ארבעים יום עד אשר בא אל הר אלהים והראהו כל אותה מראה והלא בארץ ישראל אשר שם עיקר הנבואה והקדושה היה יכול להודיעו הנבואה כי הר חורב אחר שנסתלקה השכינה לא נשאר בו שום קדושה? ...כבר ידעת שאין הקב"ה חפץ שילמדו על בניו קטיגוריא ולא דלטוריא אלא סנגוריא וזכות ורוצה שהצדיק יתפלל על הדור, כאשר עשה אברהם אבינו ע"ה ולא כאשר עשה נח ולכן כתיב מי נח ונקראת על שמו. ואליהו ז"ל לעולם היה מקנא, והכי איתא במדרש אמר לו הקב"ה לעולם אתה מקנא: קנאת בשטים על גילוי עריות, קנאת על הברית דכתיב כי עזבו בריתך בית ישראל חייך שאין ישראל עושין ברית עד שאתה רואה בעיניך וכו', ואתיא כמאן דאמר פנחס זה אליהו... וכשראה הקב"ה שלעולם היה מקנא ולא היה מלמד על ישראל זכות ולא התפלל עליהם אלא אדרבא נשבע אם יהיה השנים טל ומטר כי אם לפי דברי וראה בצערן של ישראל שהיו מתים ברעב ולא התפלל עד שריחם הקב"ה בשנה השלישית ואמר לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה ואפילו אחר שאמרו כל העם ה' הוא האלהים לא התפלל עליהם

...והיה הקב"ה מתאוה שיתפלל על בניו ואמר וכי לא למד זה ממשה רבו שהתפלל לפני כמה פעמים על ישראל ומסר נפשו עליהם, אמר: אעשה לו רמזים ודברים אשר נעשה למשה רבו ויזכור מעשיו וילמוד לבטל הקטגוריא וילמד עליהם זכות כאשר עשה משה. ולפיכך הלך בכח האכילה ארבעים יום כאשר עמד משה ארבעים יום ומ' לילה לחם לא אכל, והביאו אל הר האלהים מקום המעמד הגדול ומשה מליץ בין ישראל ובין אביהם, והלינו במערה והיא נקראת הצור אשר נתישב שם משה, ואמר לו מה לך פה אליהו כלומר מי הביאך פה מקום משה רבך אולי יזכור וישוב לבקש רחמים, ואדרבא הוסיף לומר דלטוריא עזבו בריתך בני ישראל את מזבחחותיך הרסו ואת נביאיך הרגו ובכלל את מזבחחותיך הרסו רמז שהיו בונים מזבחחות לע"ז.

אמר לו הקב"ה: עדיין אתה מקנא צא ועמדת בהר לפני ה' כאשר אמר למשה הנה מקום אתי ונצבת על הצור ושמתך בנקרת הצור וגו' והיא המערה והראהו ולימדו י"ג מדות רחמים ואמר לו אם יעשו לפני כסדר הזה מיד אני מרתם עליהם כדי שיתן אליהו אל לבו ויזכור י"ג מדות של רחמים, והעביר לפניו רוח גדולה וגו' במדרש א"ל בשעה שהרוח יוצא לעולם הקב"ה מרשלו בהרים ומשברו בסלעים ואומר לו הזהר שלא תזיק את בריותי ע"כ ועל דרך זה הרעש והאש והמתרגם אמר מלאכי רוחא ומלאכי זיעא ומלאכי אישתא וקל דמשבחין בחשאי, ורמז לו אע"פ שיש לפני שלוחים של זעם חביב לפני קלא דתפלה ושבח בלחש וזהו קול דממה דקה. ואמרו במדרש המתין לו שלש שעות ועדיין עמד בדבריו הראשונים ואמר קנא קנאתי ע"כ.

כיון שראה הקב"ה שעדיין הוא מקנא אמר אין זה ראוי לעמוד בעולם אמר לו ואת אלישע תמשח לנביא תחתיד לקחת נפשו אי אפשר שכבר נתתי לו את בריתי שלום להניחו בעולם אי אפשר דלעולם יהיה מקנא ולא ילמוד סניגוריא על ישראל הלכך יסתלק לעליונים. ואם תשאל למה לא התפלל אליהו על הדור לפי שהיו בהם שלש העבירות החמורות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וחשב שלא תועיל התפלה. ומ"מ היה לו לעשות מה שעליו שכבר היו שם צדיקים הרבה כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו ובזכותם ובזכות תפלת הצדיק היו השאר נצולים (שו"ת רדב"ז חלקו סימן ב אלפים רצד)

"...הצדיק הדור הוא לבוש בזה העולם לאור הנהגתו ית', ובעת שמתלבש הצדיק בזאת המדה נראה על הגוון כמו המקטרג ח"ו על ישראל כמו שמצינו באלהו הנביא... אבל באמת כל זאת הוא רק על גוון הלבוש, אבל בעומק לבבם הקדושה מלמדים המה תמיד בגודל אהבתם לישראל רק זכות עליהם, והא ראייה לאחר שעלה אליהו למעלה מעוה"ז אומר תמיד אליהו הנביא "בני ישראל אני כפרתן בכל מקום שהם" כמו שמצינו זה הלשון בתנא דבי אליהו כמה וכמה פעמים. הרי שאין עוד נפש בעולם כמותו שיהיה מלמד כ"כ זכות על ישראל כמו אליהו" (סוד ישרים סוכות 118)

עלי תהא כפרתכם" (תנא דבי אליהו)

ואמרו חז"ל שאליהו מקריב בביהמ"ק ממש, השני תמידין, וכותב על עורות הקרבנות מעשיהם וזכויותיהם של ישראל, וזוהי כוונת ואשי ישראל ותפלתם כי לפי שקטרג עליהם, - עתה בא לתקן, והוא כותב המצות שאדם עושה אפילו בקצה הארץ. והאזור שהיה לבוש, אפשר כי היה מעורו של איל של עקדת יצחק, כדי להזכיר זכות אבות לעולם (מעבר יבוק שפתי צדק פכ"ו)

אליהו ויונה בן אמת

...אמר יונה אלך לי בחוצה לארץ מקום שאין השכינה נגלית שהגויים קרובין לתשובה הן שלא לחייב את ישראל... אליהו תבע כבוד האב ולא כבוד הבן... יונה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב... לא הלך יונה אלא לאבד עצמו בים... וכן תמצא האבות והנביאים היו נותנין עצמם על ישראל במשה... ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת... בדוד מהו אומר ש"ב כ"ד הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ידך בי ובבית אבי. הא בכל מקום אתה מוצא האבות והנביאים נתנו נפשם על ישראל (מכילתא בא הקדמה)

"...אהבת ישראל היה כ"כ תקועה בלב יונה בן אמת, שכל חייו לא היה תשוב אצלו כלום נגד זאת האהבה, והיה אצלו כדכתיב באהבתה תשגה תמיד... יונה תבע כבוד הבן ולא תבע כבוד האב... היינו שהיה תקועה בלבו בתזקה כ"כ אהבת ישראל עד שהיה תמיד תובע רק כבוד הבן ולא כבוד האב, והוא היה הבירור האמתי בזה העולם על גודל אהבת ישראל שהיה בעומק לבו של אליהו הנביא... שעיקר השארה של אליהו הנביא הוא ממה שנשאר ממנו בזה העולם ההיפך ממדתו... כי יונה בן אמת הוא הבן הצפתי שהחיה אותו אליהו... ובזה נתברר גם בזה העולם עוצם גודל אהבה עזה שהיה באמת גבי אליהו הנביא לישראל" (סוד ישרים סוכות 71).

קנאות עם למוד זכות

"ורצון השי"ת היא שהמנהיגים יוכיחו אמנם את ישראל אבל ילמדו עליהם זכות לפני הקב"ה, ובאמת היה אפשר גם אז ללמוד זכות על ישראל... שאע"פ שהותעו על דרך לא טובה... נפלו על פניהם וקראו ה' הוא האלוקים, והיו להם עוד מעלות... שלא היו בהם דלטורין... אליהו שבועדאי לש"ש נתכוון נענש על שלמד קטגוריה על ישראל... קנאותו של פנחס לא היה קשורה בקטגוריה על ישראל, אדרבא ויעמוד פנחס ויפלל, אמר ר"א מלמד כביכול שעשה פלילות עם קונו (סנהדרין פב) על אלו יפלו כ"כ אלף מישראל ובמסירות נפש... קנאות נחוצה, אבל בתנאי שתהיה קשורה בלמוד זכות על ישראל, ונובעת מתוך אהבת ישראל אמיתית..." (אוהלי יעקב הוסיטאן שסג-שסה)

אולי ניתן לומר כי אצל פנחס הקנאות בטהרתה ובשלמותה, מקנא לה' אך מתוך העדה מתוכם. ומה שהיה אצל פנחס מאוחד בשלימות הופיעה לימים אצל אליהו ויונה אליהו המקנא לה' ולא תובע כבוד הבן, ויונה המקנא לכבוד ישראל ולא תובע כבוד האב. כמובן שזאת רק בהתגלות החיצונית, כי הרי בפנימיותו של אליהו כולו דאגה לכבוד ישראל, כדברי הסוד ישרים. לימים אליהו יצטרך לברר את זכויותיהם של ישראל, יבוא לברית ויכתוב זכויותיהם וכו'...